

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Grigore
ALEXANDRESCU

Poezii și proză

LITERA

biblioteca școlarului

Grigore ALEXANDRESCU

POEZII ŞI PROZĂ

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

Într-o parte a ei, poezia lui Alexandrescu este cea mai puternică expresie a lamartinismului la noi. “Meditaţia”, “reveria”, “armonia” în natură, religiozitatea, “rugăciunea”, oceanele, imensităţile sunt ale poetului francez. Câteodată viziunea capătă un aer ceţos ossianesc şi recitaţia — o hohotire byroniană. Toate acestea se găsesc însă, muzicalizate, şi la Lamartine. Azi schimbarea gustului a stins strofele lui Alexandrescu şi ochiul e jignit de impuritatea vocabularului. Totuşi, aşezându-ne în timpul romantic, descoperim la poet tehnica marilor solemne instrumente muzicale, înaltul hieratism al melancoliei(...)

Proza lui ne pune în faţă nu numai un om fără complexitate ideologică şi senzitivă, ci şi lipsit de orice talent narativ şi descriptiv. Totul e convenţional. Minusculul Olt e înfăţişat ca o Niagară în fioros decor himalaian, îndărătul Tismanei vede o stâncă “îngrozitoare”, la Polovraci admiră “poziţia” şi “frumoasa peşteră de stalactiţi”. Olteţul are şi el “urlet sălbatic”. Cât despre Cozia, “aceasta nu diferă întru nimic de cele mai multe” mănăstiri. Crângurile sunt “frumoase”, toate elementele — “cochete” şi “elegante”, cutare mănăstire e “în curăţenia cea mai plăcută“. Ni se dă şi un fragment dintr-o nuvelă, *Călugăriţa*, scrisă, zice Alexandrescu, de un boier bătrân, în realitate de el. Aici se povesteşte cu o stângăcie inimitabilă dragostea dintre “junele amorez” Leurdeanu, om (la leatul 1690 !) cu “sentimente romantice”, şi Elena Corbeanu. Tânărul avea de gând a cere pe fată “formal în căsătorie”. Din păcate, mama ei, bigotă, o făgăduieşte mănăstirii de se va ridica de pe boală, ceea ce se şi întâmplă. Junele pune la cale răpirea fetei şi într-o noapte, pe când stariţa făcea “revizia”, văzu un bărbat însoţit de o jună călugăriţă. Dădu să strige, bărbatul o prinse în braţe şi o trase în luntre, stariţa voi să sară şi se înecă. Alexandrescu, mare cititor al lui Voltaire, respingându-i pretinsul ateism, îi îmbrăţişa atitudinea împotriva intoleranţei, deşi poate fi aici şi un ecou al temei ororii claustrate din Diderot.

George C[linescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent.* Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Ed. Minerva, 1986, p. 156,160-161.

Cel mai vechi dintre călătorii romantici, Grigore Alexandrescu, în paginile consacrate vizitei sale la mănăstirile olteneşti (1842), ne oferă ... destul de puţin. Impresiile sale privesc mai degrabă tradiţiile istorice ale locurilor pe care le vizitează sau unele particularităţi ale orânduirii lor actuale. Cadrul natural este abia indicat. Când ajunge la Cozia, o simplă însemnare topografică îi este de ajuns... În faţa Mănăstirii Dintr-un Lemn descrierea este ceva mai bogată, dar fără elemente sensibile propriu-zise. Autorul descrie o configuraţie, nu un peisagiu... Peştera de la Polovraci îl impresionează mai mult, dar spiritul de observaţie rămâne, chiar în faţa acestui spectacol, inferior fanteziei constructive, căreia i se pare a vedea, în grupul stalactitelor, siluete de copii sau de fantasmagorice fiinţe combinate din oameni şi fiare, dacă nu simple chipuri sălbatice "ca doi tâlhari, care, cu armele gata, aşteaptă să atace un trecător". Abia ultima pagină a *Memorialului* jertfeşte esteticii timpului, zugrăvind un motiv tipic — răsărirea lunii deasupra unei păduri ... Pagina merită a fi reţinută. Este acea prin care natura, ca obiect al descrierii literare, intră în operele prozatorilor români, sub forma magiei lunare. Scriitorul înţelege ce poate fi dulceag sau convenţional în zugrăvirea strălucirii neîntinate a lunii şi de aceea întregeşte tabloul său din contraste punând alături de lumina selenară, răspândită pe ziduri, pe stânci şi poteci, masa întunecată a pădurii rămase în umbră.

Răsărirea lunii la Tismana rămâne oricum o excepţie în paginile de proză ale lui Grigore Alexandrescu.

Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Chişinău, Casa de editură Litera, 1997, p. 69-70.

Grigore Alexandrescu e el însuşi în poezia de conţinut etic. Poet al dezinteresării, al altruismului, al binelui public, când se dezbară de suferinţele insuficient patetizate, ca şi de temele lirice convenite, îşi regăseşte tonul cu adevărat propriu, ca acela din *Rugăciunea*, din *Anul 1840*, din fabule şi, mai ales, din epistole şi satire.

În aceste proceduri didactice, poetul îşi învederează o mai statornică afinitate cu clasicismul, decât cu romantismul francez; sau dacă acesta din urmă i-a servit ca model pentru stimularea crizelor sale subiective, în dezolare şi imprecaţie, celălalt i s-a potrivit în structura sa permanentă, de raţionalist şi de observator. Grigore Alexandrescu nu e un adevărat temperament dual, oscilând între cei doi poli ai axei sale morale; liricul la el e accidental, am spune chiar, nesubstanţial; didacticul, în cea mai înaltă expresie a cuvântului, e permanent şi caracterizant.

Poetul nu-şi găseşte nicăieri tonul just, ca în epistole şi satire, unde-i recunoaştem unicitatea, prin judecată, prin bun-simţ, bonomie, îngăduinţă, incisivitate nerăutăcioasă, în numele adevărului, iar nu al patimii.

+erban Cioculescu, *Varietăţi critice,* Chişinău, Casa de editură Litera, 1997, p. 61-62

...*Umbra lui Mircea. La Cozia* dă expresia cea mai desăvârşită a meditaţiei cu subiect naţional în opera lui Alexandrescu. (...)

Poetul admiră trecutul în stil de odă, în timp ce netrebnicia prezentului îl îndeamnă la satiră; condamnă totuşi trecutul, măreţ, dar amarnic şi trist. Prezentul e, în comparaţie cu trecutul, mare pentru progresul său în pace şi arte. Poezia oferă deci un joc pe o gamă variată şi contradictorie de sentimente.

D. Popovici, *Romantismul românesc,* curs ţinut la Universitatea din Cluj în 1951 — 1952, publicat în *Studii literare,* II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974, p. 284.

Clasic, dintre cei fără dispensă şi, netăgăduit, cel mai mare dintre poeţii noştri dinainte de Eminescu, Grigore Alexandrescu este atât de prezent în conştiinţa oricărui cititor de poezie românească, încât evocarea personalităţii şi a operei lui se poate dispensa de incidenţele festive ale calendarului, ca şi de stiharele ceremonialului de circumstanţă. Deoarece nimic din ceea ce a vibrat la timpul său, din poemele lui (...) nu şi-a pierdut nici ingenuul fior intim, nici vastul orizont umanitar, nici finul ascuţiş al ironiei caustice.

Perpessicius, *Cuvânt pentru pomenirea poetului Grigore Alexandrescu*, în volumul *Alte menţiuni de istoriografie şi folclor*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1961, p. 36.

Predilecţia pentru fabulă a lui Alexandrescu şi a atâtor alţi scriitori ai vremii se explică prin posibilităţile superioare de satiră politică pe care le oferea specia. Sub deghizarea străvezie puteau fi spuse lucruri îndrăzneţe, pe care cenzorii, care vânau până şi titlurile revistelor, nu le-ar fi lăsat astfel să apară, iar dacă ar fi apărut, le-ar fi răsplătit cel puţin cu surghiunul la mănăstire.

Silvian Iosifescu. *Grigore Alexandrescu*, Bucureşti, Editura tineretului, 1965, p. 81.

Mulţi l-au considerat (pe Gr. Alexandrescu) drept un produs de metisaj, un

amestec de romantism şi clasicism. De fapt, el este un romantic printre clasici şi un clasic printre romantici. Cu alte cuvinte, e un scriitor de tranziţie (...).

Nu putem spune că fără el n-ar fi existat Eminescu, dar e probabil că vocea lui Eminescu n-ar fi sunat tot aşa. (...)

Istoriceşte, locul lui e inatacabil, fiind unul dintre poeţii care au descoperit lirismului românesc trei din drumurile desfăşurării sale: în fabulă, epistolă şi meditaţie. El a servit contemporanilor drept termen de emulaţie, iar între 1848 şi 1870 a făcut şcoală.

Paul Cornea, *Grigore Alexandrescu sau lirismul paşoptist ca experienţă interioară,* în volumul *De la Alexandrescu la Eminescu*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 109-110, 179.

Suprema realizare a lui Grigore Alexandrescu în linie romantică rămâne, negreşit, *Umbra lui Mircea. La Cozia.* În cuprinsul acestei poezii se desfăşoară un spectacol muzical-pantomimic, pus în scenă, ca de obicei, conform unor principii regizorale clasice. (...)

Conţinutul reprezentării, cadenţa versurilor, adecvată acestui conţinut, impun o pauză meditativă, mod al introducerii într-un alt climat, al trecerii din imperiul zilei în acela al nopţii. Se operează, am putea spune, vorbind în termeni de mitologie, o ieşire din timpul şi spaţiul profan sau, mai exact, o invazie în cotidian a neobişnuitului, a fantasticului. Ca într-un ritual magic, poetul pune forţele naturii în mişcare. (...)

Adăpostind asemenea cristale, nu mai încape discuţie nu numai că opera poetică a lui Gr. Alexandrescu nu şi-a pierdut actualitatea, dar are toate şansele de a şi-o păstra cât timp va exista o literatură română.

Dumitru Micu, Postfaţă la: Gr. Alexandrescu, *Poezii*, Bucureşti, Editura Minerva, seria "Arcade", 1970, p. 140.

Prin meditaţia patriotică, prin epistolă, satiră şi fabulă, Grigore Alexandrescu se aliniază încă mai categoric în frontul scriitorilor paşoptişti. Ideologia sa literară, empirică şi enunţată în termeni generali, se acordă perfect cu aceea a lui Bolliac, Bolintineanu, Alecsandri etc. El a teoretizat asupra problemelor literaturii nu sub o formă obişnuită a unor "arte poetice" personale şi nu numai în prefeţe, ci şi în cuprinsul unor poezii diverse, îndeosebi în epistole. (...)

Respectul lui Grigore Alexandrescu faţă de trecutul naţional se orientează spre întemeietorii de cultură, aceasta fiind vrăjmaşa tiraniei. Valorile pe care le preţuieşte poetul sunt cele ce alcătuiau crezul unei epoci luminate şi paşnice: libertatea noroadelor, educaţia cetăţenească, ştiinţa, arta, civilizaţia.

Ion Roman, *Studiu introductiv* la: Grigore Alexandrescu, *Opere*, I, Bucureşti, Editura Minerva, colecţia "Scriitori români", 1972, p. XLVII.

Inspirată din durerea renunţării, din melancolia neîmplinirii şi din conştiinţa tragică a imposibilului, lirica erotică a lui Alexandrescu păstrează în întregime o tonalitate elegiacă, cea mai puternică în literatura noastră înainte de Eminescu.

Mircea Anghelescu, *Introducere în opera lui Gr. Alexandrescu*, Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 36.

Alexandrescu a ostenit vreme de trei decenii, şi cu strălucire, pe tărâmurile poeziei; el este cronologiceşte primul mare poet al literaturii române care merită titlul de "clasic". Alexandrescu a cântat, într-o epocă de afirmare naţională, trecutul vitejesc al poporului nostru; a dat glas poetic celor mai de seamă evenimente din vremea sa; a vibrat la marile idei ale timpului, militând pentru bine, frumos şi adevăr; a promovat spiritul raţiunii şi încrederea în progresul omenirii; minte ascuţită şi intelegenţă superioară, poetul a satirizat tirania şi nedreptatea, pe impostori şi demagogi. Uneori râzând de nimicnicia oamenilor meschini, după principiul *ridendo castigat mores*, alteori amărât şi îndurerat de nedreptatea umană.

Pompiliu Marcea, *Prefaţă* la Grigore Alexandrescu, *Poezii. Memorial de călătorie,* Bucureşti, Editura Minerva, 1974, colecţia "Biblioteca pentru toţi", p. XX.

Scriitorul se "înfioară" la modul romantic (totuşi după o tehnică a gradaţiei retorice clasice) în faţa unui "măreţ" apus de soare pe Olt sau în faţa unui răsărit de lună la Tismana, caută pulsul istoriei, dar descoperă, totodată, cu un ochi lucid şi cu o expresie incisiv-ironică, mizeria prezentului şi ridicolul etern al umanităţii. Ridicolul se vădeşte mai ales în naiva credinţă tradiţional călugărească în miracole, pe care iluministul o comentează cu delicii (...)

Dincolo de satira iluministă, *Memorialul* lui Alexandrescu este o meditaţie asupra condiţiei umanităţii în timp. Reflexiv, ironic, dar atras deopotrivă de "vocile singurătăţii" şi de glasul istoriei, scriitorul evoluează printre morminte de domnitori

sau ziduri pe jumătate ruinate sub greutatea timpului şi indiferenţa oamenilor, ziduri pe care trecătorii visând eternitatea îşi gravează numele. (...) Ca şi în opera poetică, melancolia şi ironia coexistă în *Memorialul de călătorie* al visătorului lucid care a fost Alexandrescu.

Ioana Em. Petrescu, *Alexandrescu peregrin*, în *Echinox*, an. VIII, nr. 1—2, 1976, p. 6.

Deşi avea simţul dramaticului accentuat, nu ţintea spre teatru, poate şi pentru că, fiind inexistentă o experienţă autonomă în această direcţie, poetul se simţea incomodat în abordarea genului doar după modele străine, mai greu asimilabile; apoi, prudenţa constantă a atitudinii sale, ca şi fascinaţia alegoriei, l-au călăuzit spre un alt fel de *spectacol*, acela al jocului de simboluri din fabule, unde convenţia îi permitea, ca în teatrul de marionete să se ascundă după măştile cutăror animale, chiar dacă sforile rămâneau vizibile, chiar dacă tâlcul era străveziu şi uşor descifrabil pentru toată lumea. De fapt, procedeele artistice din satire rămân proprii fabulelor. Atâta doar că înfăţişarea reală, din viaţa de zi cu zi, a eroilor satirelor este înlocuită aici cu o dublură, la fel de expresivă, împrumutată din lumea animalelor.

Constantin Cuble=an, *Postfaţă* la: Gr. Alexandrescu, *Satire şi fabule,* Bucureşti, Editura Minerva, seria “Arcade”, 1976, p. 171.

Relele întocmiri sociale sunt obiectivul fabulelor din această perioadă în care Alexandrescu îşi exercită spiritul critic din ce în ce mai ascuţit. Evident, el apelează la modelele clasice: La Fontaine *(Toporul şi pădurea, Nebunia şi amorul),* Voltaire *(Lupul moralist),* Krâlov *(Elefantul),*izbutind să fie totuşi şi original într-un gen unde nu se cere decât originalitatea tratării, precum *Oglinzile, Câinele şi căţelul, Vulpea liberală.*

Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi,* Bucureşti, Editura Univers, 1981, p. 65.